

UTKAST Huvuddokument

Lekebergs naturvärden

Utredning om särskilt
värdefulla naturmiljöer

Lekebergs
kommun

LEKEBERGS NATURVÄRDEN – UTREDNING OM SÄRSKILT VÄRDEFULLA NATURMILJÖER

Lekebergs kommun har genom miljöenheten på Samhällsbyggnad Sydnärke, tagit fram denna naturvårdsutredning som identifierar, klassificerar och anger generella råd för särskilt värdefulla naturmiljöer i Lekebergs kommun. Det ersätter det tidigare naturvårdsprogrammet som antogs av kommunfullmäktige 2006.

Naturvårdsutredningen med Naturdatabasen är ett kunskapsunderlag som ska stödja kommunens handläggning av till exempel bygglov och detaljplaner, men också fungera som rådgivning för allmänhet och fastighetsägare vid vård, underhåll och utveckling av naturmiljöer i allmänhet och särskilt värdefulla naturmiljöer i synnerhet.

Genomförandet av detta projekt har medfinansierats genom statligt bidrag till lokala naturvårdsprojekt (LONA), förmedlade av Länsstyrelsen i Örebro.

LEKEBERGS KOMMUN

716 81 Fjugesta, www.lekeberg.se, 0585-487 00

2026-05-21

Projekttledning

Amanda Olsson, kommunekolog, Samhällsbyggnad Sydnärke (2024–2026)

Sara Linatti Brengdahl, kommunekolog, Samhällsbyggnad Sydnärke (2023–2024)

Per Karlsson Linderum, kommunekolog, Samhällsbyggnad Sydnärke (2021–2023)

Text

Andreas Vesterlund, naturvårdshandläggare, Samhällsbyggnad Sydnärke (2025–2026)

Amanda Olsson, naturvårdshandläggare/kommunekolog, Samhällsbyggnad Sydnärke (2023–2026)

Sara Linatti Brengdahl, kommunekolog, Samhällsbyggnad Sydnärke (2023–2024)

Bearbetning: Pernilla Jacobsson Wallner, översiktsplanerare, kommunstyrelseförvaltningen

Underlag i avsnitt Natursköna Lekeberg från Naturvårdsplan 2006: Annika Sohlman Jan Malmgren, Thomas Kullberg, Johanna Falck

Naturdatabas

Amanda Olsson, naturvårdshandläggare/kommunekolog, Samhällsbyggnad Sydnärke (2021–2025)

Per Karlsson Linderum, kommunekolog, Samhällsbyggnad Sydnärke (2021–2023)

Foto, layout och form

Foto: Samhällsbyggnad Sydnärke

Layout och form: Pernilla Jacobsson Wallner, översiktsplanerare, kommunstyrelseförvaltningen

Framsida

Garphyttans nationalpark, en av Sveriges och Europas, äldsta nationalparker. Den bildades 1909 och består av 111 hektar artrik ängsmark, barrskog och lövskog. Här finns vandringsleder, grillplatser och andra faciliteter. Hit åker folk främst för att ta del av den vackra kulturhistoriska miljön, de artrika blomsterängarna och gå på någon av vandringslederna. Foto Andreas Vesterlund.

Länsstyrelsen
Örebro län

Lekebergs
kommun

Innehåll

Innehåll	3
Inledning.....	4
Syfte	4
Struktur	4
Naturdatabasen	4
Naturmiljöns biologiska och sociala värden	6
Biologisk mångfald.....	6
Ekosystemtjänster	7
Hoten mot biologisk mångfald.....	7
Grön infrastruktur	8
Friluftsliv	8
Nationell och internationell styrning.....	9
Internationella åtaganden.....	9
Svensk lagstiftning	9
Nationella strategier	9
Miljömål	10
Regionala strategier och åtgärdsprogram	12
Naturen i Lekeberg	12
Kommunens naturvårdsarbete.....	12
Natursköna Lekeberg	14
Naturtyper och naturvård i praktiken	18
Allmänna åtgärder alla naturtyper	18
Skogsekosystem.....	19
Sötvattenekosystem.....	22
Jordbruksekosystem.....	24
Referenser	28
Bilaga objektskatalog – se separat dokument	

Inledning

Naturen är avgörande för allt liv på jorden. Den är grunden för många av våra livsnödvändiga resurser. Naturen utgör livsmiljö för växter och djur och en levande natur behövs för att vi människor ska kunna leva, försörja oss och må bra. Vi behöver naturvård för att skydda och ta hand om värdefulla arter och miljöer, för att på så sätt säkerställa en levande natur med fungerande ekosystem. Naturvården kan också bidra till att människor har tillgång till naturen och dess resurser.

Naturvården styrs till stor del av lagar och målsättningar. Det finns lagstiftning som hanterar exempelvis områdesskydd och artskydd samt lägsta nivå av hänsyn vid skogsbruk och annan markanvändning. Mycket av Sveriges naturvårdsarbete drivs för att flera av de nationella miljömålen ska uppnås. Dessa har som övergripande mål att säkerställa en hållbar utveckling. I många fall krävs restaurering, rätt skötsel och hänsyn för att arbeta i linje med målen.

I arbetet för en hållbar utveckling är det viktigt att vi bevarar, sköter och utvecklar de naturvärden som finns idag. Det är ett ansvar vi har gentemot kommande generationer. Lekebergs kommun har därför tagit fram en naturvårdsutredning samt ett fristående kartlager för att främja ett konkret och långsiktigt naturvårdsarbete.

Genomförande av projektet har medfinansierats genom statsbidrag i Naturvårdsverkets lokala naturvårdssatsning, LONA, förmedlade av Länsstyrelsen i Örebro län.

Syfte

Syftet med naturvårdsutredningen är att samla kunskapen om särskilt värdefull natur i Lekeberg som stöd för samhällsplanering och naturvårdsinsatser. Det övergripande syftet är att bevara och utveckla naturvärden och bidra till en fysisk planering som är långsiktig och hållbar. Naturvård bidrar inte enbart till att bevara värdefulla naturmiljöer, utan har också en central betydelse för människors hälsa och livskvalitet. Natur och grönområden främjar återhämtning, fysisk aktivitet och psykiskt välbefinnande, vilket stärker folkhälsan och därmed kommunens välfärd.

Struktur

Naturvårdsutredningen utgörs av två delar:

- *Detta textdokument* – Ger en bakgrund till naturvård, beskriver naturen i kommunen och ger åtgärdsförslag för att bevara och utveckla naturvärden för de olika naturtyper som objekten i naturdatabasen ingår i.
- *Naturdatabasen* – Är ett digitalt kartlager med en objektskatalog som redovisar och klassificerar särskilt värdefull och bevarandevärd natur i kommunen. Objektskatalogen redovisas också som en bilaga i detta dokument, med samtliga naturvärdesobjekt som ingår i naturdatabasen till dags datum. Naturdatabasen är avsett att vara ett levande underlag som uppdateras och fördjupas över tid.

Naturdatabasen

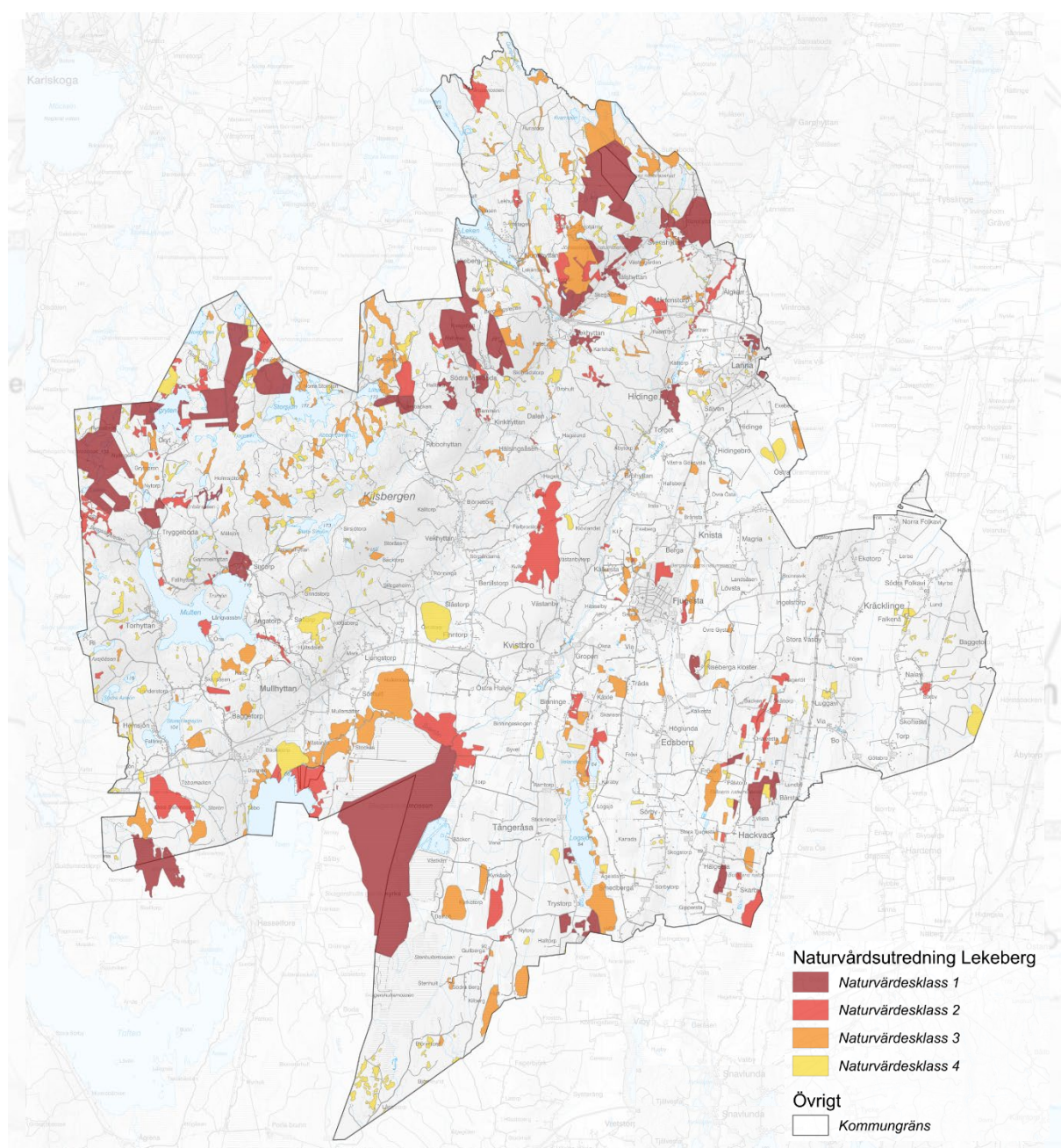
Som en del av naturvårdsutredningen har en naturdatabas tagits fram för att samla och strukturera kunskapen om områden med särskilt värdefull naturmiljö. Naturdatabasen utgör ett övergripande planeringsunderlag och baseras på ett samlat kunskapsunderlag från en mängd inventeringar och databaser. Den innehåller med andra ord de områden med särskilt höga naturvärden som är kända, vilket innebär att även andra områden som inte ingår i databasen kan innehålla höga naturvärden.

Naturvärdefulla områden beskrivs och klassificeras enligt Naturvärdesinventeringens (NVI) standard, SS 1990000, enligt följande:

- Naturvärdesklass 1: Högsta naturvärde – cirka 7 procent av objekten
- Naturvärdesklass 2: Högt naturvärde – cirka 13 procent av objekten
- Naturvärdesklass 3: Påtagligt naturvärde – cirka 30 procent av objekten
- Naturvärdesklass 4: Visst naturvärde – cirka 50 procent av objekten

Klassningen bestäms efter samlade helhetsbedömningar och görs med försiktighet, där det är bättre att ange en lägre naturvärdesklass än att överskatta värdena. För varje objekt finns information om bland annat naturtyp, naturvärdesklass, art- och biotopvärden samt förekomst av naturvårdsarter. Naturdatabasen innehåller även beskrivande texter om områdenas karaktär och värden, samt vid behov information om åtgärder för utvecklande av värden och eventuella areella skydd. För vissa objekt kan även kopplingar till större sammanhang anges, såsom grön infrastruktur eller andra övergripande landskapsstrukturer. Länkar och litteratur används som källor och kan kompletteras över tid.

Figur 1. Samtliga objekt i Naturdatabasen, där de naturvärdesklassade objekten har fått en färg baserad på klassning: Mörkröd = klass 1, röd = klass 2, orange = klass 3, gul = klass 4. För en interaktiv karta, se kartlager Naturvårdsutredning i kommunens informationskarta ([länk](#)). Objekten beskrivs också i den bilagda objektskatalogen.

Arbetet har genomförts med stöd av kommunens internkarta och länsstyrelsens WebbGIS samt ett brett urval av nationella och regionala kartlager som visar exempelvis riksintressen, Natura 2000, naturreservat, naturvårdsavtal, våtmarksinventeringar, rikkärr, Skogsstyrelsens inventeringar och Jordbruksverkets ängs- och betesmarksinventering. Som ett komplement till de redan kända inventeringarna har även egna inventeringar utförts av naturvårdskunniga inom kommunen. De inventeringar som utförts i arbetet med naturvårdsutredningen har främst varit inriktade på kommunens mark. Artinformation hämtas genom sökningar i Artportalen, för att fånga upp aktuella fynd och vid behov uppdatera områdenas artvärden. Arbetet med arturval och tolkning av fynd kräver dock biologisk kompetens och ett kritiskt förhållningssätt, beskrivningarna bygger därför på samlade bedömningar utifrån det kunskapsunderlag som finns.

Naturdatabasen kommer att vara ett levande underlag som uppdateras och fördjupas över tid och utgör en viktig del av Naturvårdsutredningens kunskapsbas och planeringsstöd. En detaljerad beskrivning om utförande finns tillgängligt för fortsatt kontinuitet vid personal- och organisationsförändringar.

Figur 2. Foto från Ekåsens naturreservat.

Naturmiljöns biologiska och sociala värden

Biologisk mångfald

Vad är egentligen biologisk mångfald? Man kan enkelt säga att biologisk mångfald innebär att naturen har en stor variation. Variationsrikedomen i naturen visar sig genom mångfalden av ekosystem, mångfalden av arter samt mångfalden av genetisk variation inom arterna. Denna variation är väsentlig för arters och ekosystems fortsatta existens och utveckling och därmed även möjliggör människors nyttjande av naturliga resurser som är betydande för vår överlevnad.

Nedan lyder några av de motiv som ofta används för bevarandet av biologisk mångfald:

- *Etiska* – Naturen har ett värde i sig själv, oberoende av dess nytta för människan. Alla levande varelser har rätt att existera, och vi människor har ett moraliskt ansvar att skydda och bevara

den biologiska mångfalden. Det handlar inte bara om vad naturen kan ge oss idag, utan också om att visa respekt för livet och att säkerställa att framtida generationer får möjlighet att uppleva en rik och levande natur.

- *Materiella och ekonomiska* – Vi människor är beroende av resurser från naturen i form av till exempel mat, råvaror, energi och medicin.
- *Sociala och hälsomotiv* – Till naturen är det många som går för att rensa tankar, finna välmående och ro. Det är även en plats där vi utforskar och umgås, kanske medan man lyssnar till fågelsång eller plockar svamp. Naturen har stor betydelse för människans hälsa och välbefinnande i alla åldrar, unga som äldre.

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster kallas dem förmåner/funktioner som vi människor får gratis från naturen. Den biologiska mångfalden är en förutsättning för att ekosystemtjänster ska kunna produceras eftersom det hänger på de levande organismerna och ekosystemen de existerar i. Naturvårdsverket använder denna definition av ekosystemtjänster:

Ekosystemtjänster är alla produkter och tjänster som ekosystemen ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet.

Ekosystemtjänster kan delas in i olika grupper utifrån vilken typ av användning de har:

- *Försörjande ekosystemtjänster* – Vi får råvaror från naturen som används för att producera nödvändigheter. Exempelvis dricksvatten, mat och medicin.
- *Kulturella ekosystemtjänster* – Utforskning och upplevelser som vi får i naturen. Exempelvis ekoturism, friluftsliv och hälsa.
- *Reglerande ekosystemtjänster* – Dessa ger en stabilitet och en hälsosam miljö och bidrar även med en buffrande effekt vid extremväder och andra störningar. Exempelvis pollinering, skydd mot naturkatastrofer vattenrening.
- *Stödjande ekosystemtjänster* – Dessa ger förutsättningar för att övriga ekosystemtjänster ska kunna fungera. Exempelvis fotosyntes, produktion av näringsrik jord och vattnets kretslopp.

Även om ekosystemtjänster är grundläggande för människans välbefinnande så tas de oftast för givet. Användningen av begreppen är ett sätt att förtydliga ekosystemtjänsternas betydelse för oss människor och för samhället.

Hoten mot biologisk mångfald

Den biologiska mångfalden är allvarligt hotad och är en av våra största globala miljöproblem. Det finns flera orsaker till att den biologiska mångfalden är hotad. Några av dem är:

- *Biotopförstörelse* – Med biotopförstörelse menas all typ av aktivitet som förändrar eller förstör en livsmiljö där arter kan leva och föröka sig. Förändringen eller förstörelsen beror bland annat på den ökande efterfrågan på råvaror från naturen som trä, mineraler och livsmedel. Även tillväxten av industrier och bostadsområden kan leda till att livsmiljöer förändras och förstörs då man tar mark och vattenområden i anspråk.
- *Klimatförändringarna* ökar medeltemperaturen onaturligt fort vilket gör att arter har svårt att hinna anpassa sig. Arter flyttar då längre norrut eller högre altituder. Därav kommer det att vara svårast för arter som lever i kalla klimat att anpassa sig.

- *Överexploatering av arter* – Icke hållbart jord- och skogsbruk kan leda till överexploatering av arter. Inom både jordbruket och skogsbruket skapas ofta monokulturer, där en enda art eller sort planteras över stora ytor. Sådana bruksformer kan minska den genetiska variationen och försämma ekosystemens motståndskraft.
- *Invasiva främmande arter* – Främmande arter är arter som flyttas till en ny plats, från sin ursprungliga miljö, med hjälp av människan och har alltså inte spridits till den nya platsen på egen hand. En invasiv främmande art är en art som på sin nya plats är väldigt konkurrenskraftig och genom att sprida sig fort, undantränger inhemska arter.

Gemensamt för dessa är att det är människans levnadssätt som styr hur naturens resurser används och till vilken utsträckning. Jordens befolkning ökar och därför ökar också efterfrågan på bostäder, mat, råvaror med mera. Att överanvända resurser kan kortsiktigt vara enklare och billigare men då riskerar man att resursen tar slut och på det långa loppet inte hållbart.

Grön infrastruktur

Begreppet grön infrastruktur används för att beskriva det nätverk av gröna ytor och element som behövs för att man ska kunna bevara den biologiska mångfalden och i sin tur säkerställa de viktiga ekosystemtjänsterna. Det handlar om att se på det stora hela och se till att djur och växter kan sprida/röra sig mellan olika gröna områden och att inte livsmiljöer fragmenteras och isoleras från varandra, naturen bryr sig inte om några fastighetsgränser. Därför är det viktigt att ha med grön infrastruktur i planeringen av samhällen, för att öka diversiteten och sammankopplingen av livsmiljöer och på så sätt ta vara på biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Friluftsliv

Friluftsliv är ofta starkt kopplat till naturvård och kommunen har här ett särskilt ansvar att tillgodose invånarnas behov av rika och tillgängliga friluftsmiljöer, framför allt genom samhällsplaneringen. Väl fungerande friluftsområden är även en viktig attraktionskraft för besöksnäringen.

I Lekeberg kommun finns en mängd värdefulla miljöer för friluftsliv, till exempel i Kilsbergen, där bland annat Garphyttans nationalpark ligger, känd för sin kulturhistoria och blomsterrika ängar omgivna av naturskog, och en av Sveriges äldsta nationalparker¹. För att tillvarata Kilsbergens potential och utveckla Kilsbergen som område för friluftsliv, rekreation och naturturism, pågår ett samarbete mellan de fem ingående kommunerna, länsstyrelsen, regionen, Sveaskog och de båda skjutfälten, där en viljeinriktning har tagits fram och ett samverkansråd inrättats.

Figur 3. Exempel på funktioner som underlättar för friluftslivet. Garphyttans nationalpark.

¹ Garphyttans nationalpark bildades 1909

För att behålla och utveckla den attraktionskraft och infrastruktur som leder och friluftsområden utgör, är det viktigt att ta hänsyn till lokala initiativ samt till de önskemål och planer som ideella krafter och entreprenörer har. Kännedom om dessa friluftsområden och friluftsanordningar utgör därmed ett viktigt planeringsunderlag för kommunen, liksom en möjlighet till marknadsföring.

Nationell och internationell styrning

Naturvården styrs av både lagar och målsättningar. Det finns lagstiftning som hanterar exempelvis områdesskydd och artskydd, samt lägsta nivå av hänsyn vid skogsbruk och annan markanvändning. Mycket av Sveriges naturvårdsarbete drivs för att flera av de nationella miljömålen ska uppnås. Dessa har som övergripande mål att säkerställa en hållbar utveckling. I många fall krävs restaurering, rätt skötsel och hänsyn för att arbeta i linje med målen.

Internationella åtaganden

Sverige har förbundit sig att följa flera internationella konventioner för att skydda både ekosystem och arter. Det finns också internationella mål, bland annat FN:s sjutton globala miljömål i Agenda 2030, där några av målen rör biologisk mångfald och hållbara samhällen *såsom hållbart brukade skogar, hejda förlusten av biologisk mångfald, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem.*

Utöver konventioner och miljömål finns även EU-direktiv och förordningar som påverkar Sveriges arbete med naturvård, exempelvis art- och habitatdirektivet (direktiv 92/43/EEG) samt fågeldirektivet (direktiv 2009/147/EG). I art- och habitatdirektivet presenteras de arter och habitat som betraktas vara skyddsvärda i ett europeiskt perspektiv. Enligt fågeldirektivet ska alla vilda fåglar skyddas och livsmiljöer bevaras. I direktivet bilaga 2 presenteras de arter vars häckningsplats ska ingå i ett Natura 2000-nätverk. 2024 antogs EU:s naturrestaureringsförordning och syftar till att vända den pågående förlusten av biologisk mångfald i EU genom bindande krav på restaurering av skadade ekosystem.

Svensk lagstiftning

Mycket av den lagstiftning som rör naturmiljön i Sverige finns i miljöbalken med tillhörande förordningar. I den regleras bland annat områdesskydd, strandskydd, riksintressen samt hänsyn vid miljöprövningar. Övrig lagstiftning består av bland annat plan- och bygglagen, artskyddsförordningen, skogsvårdslagen. Allemansrätten som finns inskriven i regeringsformen, fastställer allmänhetens rätt till naturen. I artskyddsförordningen framgår exempelvis vilka växter och djur som är fridlysta i Sverige. Skogsvårdslagen ställer krav på skogsägare utifrån att skogen ska ge god avkastning men att hänsyn ska tas till bland annat naturen och kulturmiljö.

Nationella strategier

Utöver lagstiftning finns flera styrdokument och redskap i arbetet kring biologisk mångfald och naturvård. Det finns en strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, cirka 200 åtgärdsprogram för hotade arter och livsmiljöer samt en handlingsplan för invasiva främmande arter. Det finns även en strategi för formellt skydd av skog² och som bland annat syftar till att beskriva arbetssätt som bidrar till stärkt ägandesrättsperspektiv men också att skyddsvärda skogar inte avverkas.

Ett viktigt redskap i naturvårdsarbetet är rödlistan, i vilken arters bevarandestatus bedöms utifrån sex kategorier. Av dessa sex kategorier så är det i tre av dem där arterna bedöms vara hotade. Denna upp-

---

² en reviderad version fastställdes i december 2024

dateras vart femte år. Det finns även en så kallad Myrskyddsplan där Naturvårdsverket ihop med länsstyrelserna har valt ut områden som bör prioriteras för skyddande insatser.

Miljömål

I Sverige finns sexton nationella miljömål, varav flera berör natur och biologisk mångfald helt eller delvis. Målen är fastställda av riksdagen och utgör idag Sveriges miljömässiga dimension av Agenda 2030-arbetet. Sex av målen utgör grunden för kommunens naturvårdsutredning – *Levande sjöar och vattendrag*, *Myllrande våtmarker*, *Levande skogar*, *Ett rikt odlingslandskap*, *God bebyggd miljö* samt *Ett rikt växt- och djurliv*:

Levande sjöar och vattendrag

”Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.” (Riksdagens definition av miljömålet)

Sjöar och vattendrag är viktiga på många olika sätt. Det ger oss bland annat dricksvatten, förnybar energi, fiske, rekreation kulturupplevelser. Det är också i närheten av vatten vi finner lugn och önskar att bo. Vatten är också viktigt för den biologisk mångfalden.

Myllrande våtmarker

”Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.” (Riksdagens definition av miljömålet)

Våtmarker kännetecknas av områden där grundvattnet ligger just över eller under markytan samt att minst hälften av växtligheten består av hydrofiter (vattenväxter). Våtmarker är mycket viktig biotop bland annat eftersom det är en av de mest artrika miljöerna som vi har i Sverige. De har även andra viktiga funktioner, som till exempel vattenrening. Det finns olika typer av våtmarker, bland annat mossar, kärr och blandmyrar.

Levande skogar

”Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.” (Riksdagens definition av miljömålet)

Skog utgör idag mer än halva Sveriges yta och är betydelsefull på många olika sätt. I skogen finns en mängd olika livsmiljöer som hyser ett stort antal växter och djur. Skogsbruksmetoderna har dock stor betydelse för naturvärdena i olika livsmiljöer. Skogen ger även många ekosystemtjänster. Det är i skogen många väljer att tillbringa sin tid genom friluftsliv och rekreation och skogen är också en källa till förnybara råvaror.

Ett rikt odlingslandskap

”Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.” (Riksdagens definition av miljömålet)

Många av Sveriges djur- och växtarter finns i odlingslandskapet, ofta på betesmarker, i åker- och vägrenar och på åkerholmar. Beroende på hur det har brukats över tid kan odlingslandskapet hysa höga naturvärden, och inte sällan finns kulturvärden från människans tidigare levnadssätt knutna till dessa landskap. Jordbrukslandskapet bidrar också till många andra ekosystemtjänster såsom till exempel pollinering och livsmedelsproduktion. Brukningsmetoderna har stor betydelse för florans- och faunan, och därtill kopplade ekosystemtjänster. En anledning till att den biologiska mångfalden i odlingslandskapen hotas är att jordbruket har effektiviserats och intensifierats genom åren.

God bebyggd miljö

”Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.” (Riksdagens definition av miljömålet)

Miljömålet god bebyggd miljö ska bidra till den hållbara utvecklingen och verka för bra livsmiljöer och fylla människors och samhällets behov. Många av dessa faktorer styrs av den fysiska planeringen. Den fysiska planeringen handlar om lokaliseringen av exempelvis industrier och bostäder. Det är även där man kan ta hänsyn till natur- och kulturvärden och grön infrastruktur men även se till att människor har närhet till naturområden.

Ett rikt växt- och djurliv

”Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.” (Riksdagens definition av miljömålet)

Många arter och biotoper har minskat kraftigt på grund av människors sätt att använda marker. Detta på grund av utdikade sumpskogar och våtmarker, rationaliserat jord- och skogsbruk och igenväxta ängs- och hagmarker.

Inom detta miljömål preciseras följande faktorer: gynnsam bevarandestatus och genetisk variation, påverkan av klimatförändringar, ekosystemtjänster och resiliens, grön infrastruktur, genetisk modifierade organismer, främmande arter och genotyper, biologiskt kulturarv och tätortsnära natur.

I Lekebergs kommun finns en så kallad ansvarsart. En ansvarsart beskriver en art som har sin huvudsakliga utbredning inom ett begränsat område. Definitionen av en ansvarsart varierar mellan myndigheter då det inte finns någon övergripande, nationell definition, men det används återkommande i naturvårdsarbetet. Ansvarsarten för Lekeberg är större vattensalamander (*Triturus cristatus*).

Regionala strategier och åtgärdsprogram

Örebro län har flera regionala strategier och program som är vägledande för naturvårds- och miljöarbetet i länet. Bland annat finns en *regional våtmarksstrategi* (2011) som Länsstyrelsen tog fram i samarbete med Skogsstyrelsen. Strategin följer upp det regionala miljömålsarbetet kopplat till det nationella miljömålet *Myllrande våtmarker*, samt vägledning och förslag till åtgärder för att nå upp till de delmål som ännu inte är uppnådda.

En *regional handlingsplan för grön infrastruktur* (2019) fungerar som ett stöd i olika samhällsprocesser med ett kunskapsunderlag som ger exempelvis mark- och vattenägare bättre förutsättningar att planera och prioritera sina verksamheter utifrån ett grönt perspektiv.

Skogsprogrammet (2021) är en regional strategi som tagits fram i samarbete mellan Länsstyrelsen i Örebro län, Region Örebro, Skogsstyrelsen och LRF samt ett antal privata aktörer. Programmet utgår från regeringens nationella skogsprogram och anpassas till länets förutsättningar och behov. Det ska bidra till ett hållbart brukande av skogen bland annat genom samverkan mellan olika aktörer.

Energi- och klimatstrategin för Örebro län (2025) beskriver länets gemensamma mål och visioner för arbetet med energi och klimat. Strategin är framtagen i samarbete med Länsstyrelsen i Örebro län, Region Örebro län, länets kommuner, bransch- och intresseorganisationer, berörda myndigheter och näringslivet. Visionen är att länet ska minska klimatutsläppen, använda resurser cirkulärt, ha effektiv energianvändning och helt fossilfri energi. Strategins övergripande mål är nettonollutsläpp av växthusgaser år 2045.

Under perioden 2016–2020 fanns ett regionalt åtgärdsprogram för miljömålen i Örebro län. Programmet har upphört att gälla, men länets miljömål följs fortsatt upp genom årlig regional uppföljning. Sedan 2024 har arbete pågått med att se över kommande åtgärder för länet. Länsstyrelsen samordnar även miljöövervakning av arter och livsmiljöer, där kommunen deltar, exempelvis genom länets kalkningsprogram.

Naturen i Lekeberg

Kommunens naturvårdsarbete

Ansvar

Staten och kommunerna har ett gemensamt ansvar för naturvärden, med det övergripande målet att främja ekosystemtjänster och bevara biologisk mångfald, för vår gemensamma nytta. Bland annat ska miljöbalken tillämpas så att värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas, och den biologiska mångfalden bevaras, (MB kap 1 § 1), och plan- och bygglagen ställer krav på att planläggning, bygglov och andra åtgärder ska ske med hänsyn till naturvärden (PBL kap 2 § 6). Här har kommunen ett särskilt ansvar vid prövning av detaljplaner, bygglov och miljötillsyn, men också som markägare och ansvarig för avfallshantering med mera. Kommunen kan utöver detta ha olika ambitioner och mål för naturvårdsarbetet i kommunen.

Naturvårdsarbete kräver, liksom annat samhällsbyggande, långsiktighet och tydliga riktlinjer. Grundläggande för att uppfylla kraven på kommunen som prövnings- och tillsynsmyndighet är att ha tillgång till aktuella kunskapsunderlag om de naturvärden som finns i kommunen som underlag för till exempel den fysiska planeringen. Denna roll ska naturvårdsutredningen med sin levande naturdatabas fylla. Nästa steg är att fastlägga ambitionerna för naturvårdsarbetet i kommunen genom att formulera en övergripande inriktning med mål och strategier för naturvårdsarbetet, i form av ett kompletterande program. Ett tredje steg kan vara att ta fram en uppföljningsbar handlingsplan för naturvårdsåtgärder.

Figur 4. En av de stora ekarna, med en ko under, i Ekåsens naturreservat i Lekeberg.

Andra övergripande styrdokument som kan vägleda och stödja naturvårdsarbetet är den kommunövergripande översiktsplanen³, grönstrukturutredning för Lekeberg med fokus rekreativa värden⁴, grönstrukturutredning för Lanna med fokus på naturvärden kopplade till riksintresset för naturvård Latorpsplatån⁵, Hållbarhetsprogram för Lekeberg⁶, och Kulturmiljöutredning för Lekeberg⁷. Kommunen har som markägare också en skogsbruksplan för kommunens skogsmark. Vidare bestämmer detaljplaner utvecklingen av framför allt kommunens tätorter, och har därför också en viktig roll även i naturvårdsarbetet. Kommunstyrelsen och kommunfullmäktige fattar övergripande beslut såsom beslut om kommunala naturreservat och fastställande av naturvårdsarbetets inriktning.

³ Översiktsplan Lekeberg. Lekebergs kommun 2026

⁴ Grönstruktur Lekeberg. Utredning om särskilt värdefulla gröna miljöer. Lekebergs kommun 2022

⁵ Grönstruktur Lanna. Utredning om särskilt värdefulla naturmiljöer. Lekebergs kommun 2021

⁶ Hållbarhetsprogram för Lekebergs kommun 2022–2030. Lekebergs kommun 2022

⁷ Lekebergs kulturmiljöer. Utredning om särskilt värdefulla kulturmiljöer. Lekebergs kommun 2023

Organisation

Ansvaret för naturvårdsarbetet i Lekebergs kommun delas mellan olika förvaltningar. På Samhällsbyggnad Sydärke⁸ finns naturvårdshandläggare och kommunekolog som har en strategisk och projektledande roll i kommunens naturvårdsarbete. Teknik- och serviceavdelningens⁹ enhet för gata och park ansvarar för skötsel av alla kommunala grönytor i tätorterna, medan naturreservat och skog i markreserven, sköts av enheten för gata och park eller handlas upp. Frågor om besöksnäring och friluftsliv ansvarar näringslivs- och utvecklingsavdelningen¹⁰ för, frågor som ofta går hand i hand med naturvårdsfrågor, till exempel vid utveckling eller restaurering av naturområden då också tillgängligheten ses över.

Natursköna Lekeberg

Naturen i Lekebergs kommun är spännande och vacker. Här finns gammelskogar, härliga sjöar och vackra ekhagar i ett småbrutet jordbrukslandskap. Här finns också rester från den bergsmannakultur som har präglat bygden under flera hundra år. Spännande geologiska formationer som drumlinier, förkastningsbranter och meandrande vattendrag som har skurit sig djupt ned i sedimentlagren skapar en tilltalande landskapsbild. Det är en natur att vara stolt över och att trivas i.

Topografi och berggrund

Lekeberg karaktäriseras topografiskt av Kilsbergen i nordväst, som utgörs av en horst där vissa delar går över högsta kustlinjen. Den begränsas i sydost av Kilsbergsförkastningen. Högsta punkten ligger vid Kungshall och är på 280 meter över havet. Nedanför ligger slätten som bildas av gravsänkan mellan Kilsbergsförkastningen och Tisarförkastningen i Hallsbergs kommun. I sydost bjuder landskapet på mjuka, böljande kullar i form av drumlinier.

Berggrunden utgörs i norra Kilsbergen av olika graniter, övervägande grovporfyrisk granit (Filipstadsgranit). Enstaka diabasgångar finns här i nordvästlig-sydöstlig riktning. Denna del ligger i det Transskandinaviska bältet och är bildat mellan cirka 1800 och 1650 miljoner år sedan. Mer söderut och sydväst domineras berggrunden av äldre svecofenniska intrusivbergarter såsom granodiorit och granit. Här finns också inslag av yngre granit och pegmatit. Detta hör till den svecofenniska berggrunden och är bildat för mellan 1750 och 1900 miljoner år sedan. De viktigaste malmförekomsterna bildades i samband med vulkanism för omkring 1900 miljoner år sedan. Den östra delen av kommunen består mestadels av sedimentära bergarter, i huvudsak sandsten, som bildades under Kambrio-Silur, för cirka 550-400 miljoner år sedan. En liten del i norr, i Lannatrakten, utgörs berggrunden av kalksten och ler- och alunskiffer. Den bildades under Ordovicium, för 439–510 miljoner år sedan.

Jordarter

I stora delar av Kilsbergen är jordtäcket tunt och osammanhängande eller utgörs av morän. Vissa delar består av kalt berg. Längs förkastningen finns ett flertal klapperstensfält. Slätten nedanför förkastningen består av flera jordarter. Här finns morän och lerig morän. Strängar av glaci-fluvialt sediment varvas av lera och finmo med inslag av grovmo, sand och grus. Här och var har det bildats torv. Även på slätten finns mindre inslag av kalt berg. Genom kommunen, i nord-sydlig riktning, löper en rullstensås. Den kallas för Getaryggen, men även för Askersundsåsen, Edsbergsåsen, Fjugestaåsen och Snavlundaåsen. Den sträcker sig från trakten vid Klövlandet och fortsätter förbi Fjugesta, genom Edsbergs församling in i Hallsbergs kommun. Ursprungligen har den förmodligen löpt ända från Lövbricken i Kilsbergen till Askersund, men har med tiden fragmenterats.

---

⁸ Ny samhällsbyggnadsförvaltning från 1 jan 2027, då samhällsbyggnadsfrågorna organiseras om.

⁹ Under kommunstyrelseförvaltningen, men kommer att ingå i den nya samhällsbyggnadsförvaltningen.

¹⁰ Under kommunstyrelseförvaltningen

Naturmiljöer

Landskapet – Lekebergs landskap är tilltalande och variationsrikt. Slättbygden i den sydöstra delen domineras av jordbruksmark. En del av detta landskap är starkt präglad av sista inlandsisens framfart för cirka 10 000 år sedan. Mellansveriges rikaste drumlinområde finns här med mycket fina natur- och kulturvärden knutet till sig. Mellanbygden vid foten av Kilsbergsförkastningen utgörs av ett mosaikartat landskap med barr- och lövskog, åker och gräsmarker. Flera reservat, Natura 2000-områden och nyckelbiotoper finns i detta område. Skogsbygden i Kilsbergen omfattar hela den nordvästra delen av Lekeberg. I denna del av kommunen finns flera nyckelbiotoper, befintliga och planerade naturreservat.

Sjöar och vattendrag – I Lekeberg finns det nästan 300 sjöar, både näringsrika (eutrofa) slättsjöar och näringsfattiga (oligotrofa) skogssjöar. I en sjö ökar förutsättningarna för höga naturvärden om påverkan är liten och markanvändningen runt sjön sker hänsynsfullt, såsom till exempel en oreglerad sjö omgiven av naturskog, odikade våtmarker och hävdade strandängar. Vattnet bör också vara opåverkat av förorenade utsläpp. Vattenmiljön påverkas negativt av skogsbruk nära strandzonen, där avverkning kan skada vattenmiljön. Även jordbruket orsakar problem om plöjning sker nära strandkanten. I båda fallen läcker näringsämnen, framför allt kväve, ut i vattnet och kan orsaka övergödning. Besprutas åkern med bekämpningsmedel läcker även det rakt ut i vattnet. För att skydda vattenmiljön och säkerställa att vattnet håller en god kvalitet, har Sverige infört regler som anger vilken status vattenförekomster ska ha. Dessa så kallade miljö kvalitetsnormer för vatten bygger på EU:s vattendirektiv. Det handlar främst om ekologisk och kemisk status. Grundprincipen är att vattenkvaliteten inte får försämrast.

Ekmiljöer – Ekens betydelse för den biologiska mångfalden i Sverige är stor. En ensam ek kan utgöra livsmiljö för ett stort antal organismer, både växter och djur. En grov uppskattning är att minst 1 500 organismer – hattsvampar och tickor, mossor, lavar, insekter, fåglar och andra däggdjur – är mer eller mindre beroende av eken för sin fortlevnad, däribland ett stort antal rödlistade arter. Merparten av arterna lever i och på jätteekar som står öppet. På grund av sin storlek och ålder skapas många olika nischer. Här finns sol och skugga vilket skapar ett varierat mikroklimat. Inuti gamla, håliga ekar finns mulm, ett snusliknande material som består av rötad ved blandat med rester från insekter och deras spillning, svamp, löv och djurbon. I mulmen lever och utvecklas ett stort antal insekter, bland annat läderbaggen. Läderbaggen kan förflytta sig till träd som står max 200 m från "hemträdet" varför det är viktigt att det finns lämpliga träd inom detta avstånd. Eken kan växa på både näringsrika och näringsfattiga marker. Däremot klarar den inte av konkurrens från andra träd särskilt bra, varför många gamla ekar går en för tidig död till mötes för att de är inträngda av andra träd och dör på brist av ljus. Under rätt förutsättningar kan en ek uppnå en ålder upp till 2000 år. I Lekeberg finns det ganska gott om värdefulla ekmiljöer, främst i den sydöstra delen i *drumlinområdet vid Hackvad*. Här finns också flera rödlistade arter knutna till ek.

Grova träd – Sverige har ett av Europas största bestånd av jätteträd, i synnerhet av ek. Just ekjättar utgör ett av de artrikaste habitaterna i Europa. Just därför är jätteträd en ansvarsmiljö för Sverige där det krävs effektiva skydds- och skötselåtgärder. Många rödlistade arter är knutna till grova, gamla eller ihåliga träd. Det är inte bara ek, utan också grova hålaspar, grova hamlade askar, grova lindar och bokar som är viktiga. Grova träd är ofta en bristvara och eftersom det ofta är trädets grovlek som har betydelse för vilka förutsättningar som finns för olika organismer är det viktigt att dessa sparas i alla miljöer. Grova träd är ofta gamla, men gamla träd är inte alltid grova.

Ädellövskogar – En ädellövskog består till största delen av våra ädla lövträd: ek, lind, alm, ask, avenbok, bok, fågelbär och lönn. Ett mindre inslag av lövträd som björk, asp, rönn och sälg kan förekomma. Under värmeperioden för 7000 år sedan täcktes stora delar av södra Sverige av ädellövskogar. Sedan dess har de minskat dramatiskt, framför allt genom omvandling till odlingsmark, men också på grund av ett kallare klimat. Det mesta av dagens ädellövskog är områden som tidigare använts till slåtter eller bete fram till 1900-talets början, men som sedan har fått växa igen. Ädellövskogar är idag förhållandevis ovanliga i landskapet, även i Lekeberg. Flera rödlistade arter är knutna till denna naturtyp. *Trystorpseking* är, namnet till trots, en ädellövskog, men även *Lunnasjön* kan nämnas som representant.

Barrskogar – Barrskogar är ett samlingsnamn för olika barrskogstyper, var och en med specifika naturvärden knutna till sig. En skyddsvärd barrskog har ofta låg påverkan av skogsbruk och en struktur som ger livsrum åt rödlistade arter. Död ved, både stående och liggande, i tillräcklig mängd är viktigt för många mossor och insekter, vilka i sin tur är viktiga för däggdjur och fåglar. Att vistas i till exempel en Gammelgranskog har ofta höga rekreationsvärden som rogivande miljö, för vandring, svamp- och bärplockning med mera. I kommunen finns flera fina barrskogsområden längs Kilsbergen, bland annat i *Garphyttans nationalpark*, *Ugglehöjden*, *Limstensgruvorna* och *Kroksjöskogen* i Fasans skogstrakt.

Lövskog och blandskog – Våra lövskogar och blandskogar är ett resultat av en naturlig process med återkommande bränder, där lövskog successivt går över till barrdominerad blandskog. Speciellt viktig för artrikedomen i dessa skogar är grov asp, som är värd för många insekter, varav flera rödlistade. De lägger sina ägg i ofta nyligen döda aspar, och larverna utgör sedan en viktig födokälla för fåglar. Fåglar i sin tur bygger gärna bon i grova hålaspar. Ett flertal rödlistade lavar är också knutna till asp. Lövbrännor används i viss utsträckning idag som naturvårdsinsats för att gynna den biologiska mångfalden.

Sumpskogar – Det finns olika typer av sumpskogar – gransumpskog, alsumpskog, tallbevuxna myrar, strandskog och blandsumpskog. Dessa biotoper hyser ett stort antal rödlistade arter, framför allt kryptogamer. Orsaken till deras höga naturvärden är att de varit mindre utsatta av mänsklig påverkan och naturliga störningar. Samtidigt har flera områden drabbats hårt av markavvattningsföretag. Båven har också en viktig ekologisk roll som anläggare av vatten i skogslandskapet.

Ängs- och hagmarker – Odlingsmarker som slåtrats och/eller betats men aldrig gödslats, innehåller mycket höga värden, både ur kultur- och naturvårdssynpunkt. Den historiska markanvändningen har gynnat ett stort antal växter och insekter, och ofta har dessa miljöer små dammar som är positivt för groddjur. Med nya brukningsmetoder under 1900-talet har ängsmarkerna minskat dramatiskt, och idag återstår bara små fragment. Arealen fodermarker är mer stabil än tidigare, men ändå minskar lämpliga livsmiljöer för många arter. Artrika blomsterängar är ofta väldigt uppskattade av allmänheten som utflyktsmål. Slätterängen i *Sixtorp* är en bra representant för biotopen i kommunen. Hagmarker, då främst naturbetesmarker som är träd- och buskbärande, kan vara väldigt artrika och uppfattas av många som mycket tilltalande och rofylld. Hagmarkerna måste betas, eftersom det är djuren som håller marken öppen och skapar förutsättningar för en rik biologisk mångfald.

Alléer – Alléer började anläggas vid, framför allt, slott och herrgårdar i slutet av 1600-talet, och är mycket värdefulla ur både biologiskt och kulturhistoriskt perspektiv. De allra äldsta alléträden bör vara lite mer än 300 år. I framför allt skogsbygderna var alléerna inte bara vackra, utan hamlades för att ge vinterfoder till djuren. Det solexponerade läget i kombination med dammpåverkan från grusvägar och åkrar ger inte sällan en rik moss- och lavflora. Det är också viktiga miljöer för fladdermöss, insekter och hålhäckande fåglar. Då bilismen ökade och vägar måste breddas fick många alléer stryka på foten. Idag är de automatiskt skyddade genom generellt biotopskydd. I Lekeberg finns flera värdefulla alléer, bland annat vid *Riseberga kloster*, vid *Smedstorp* i Lanna och vid *Trystorp*.

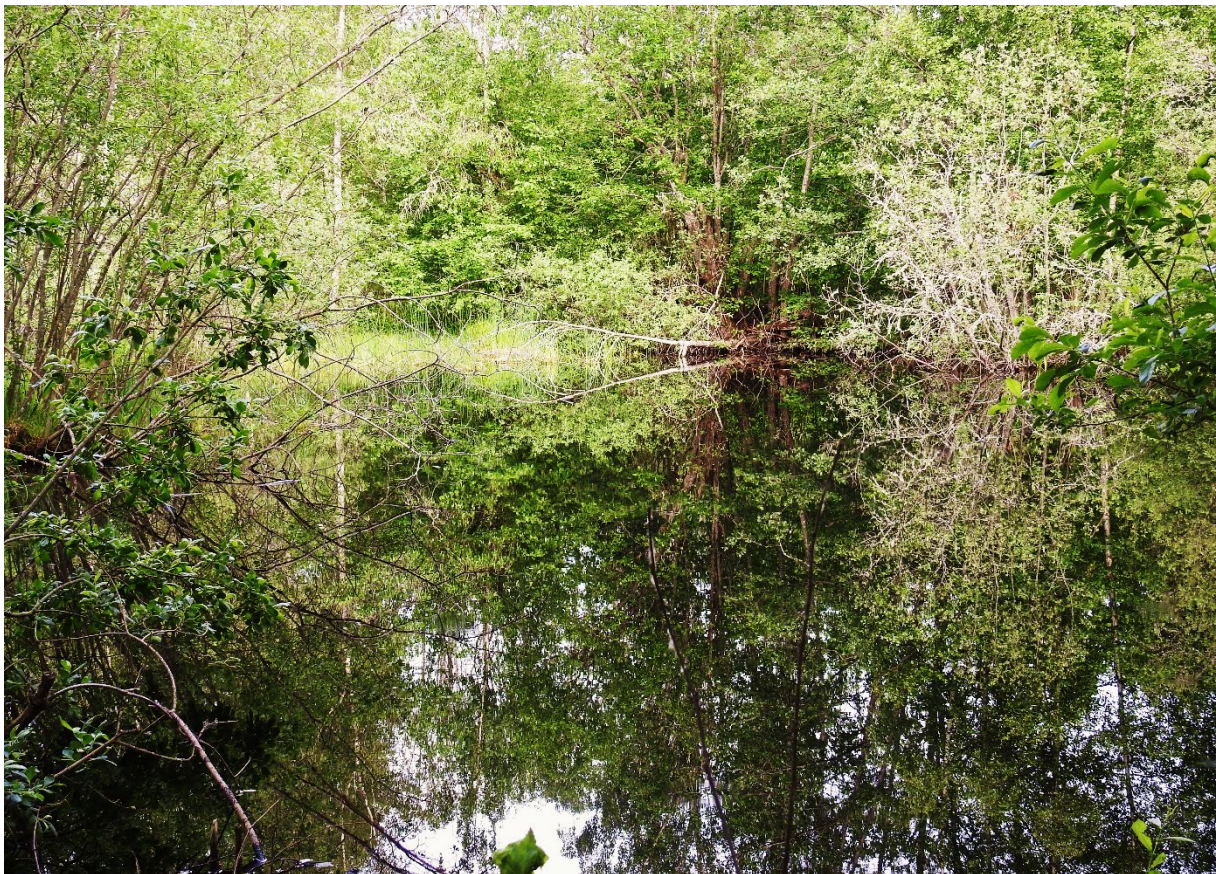
Mossar och kärr – Mossar kännetecknas av att de får allt sitt vatten via nederbörden. Detta medför att de är näringsfattiga med en vegetation speciellt anpassad till den näringsfattiga och våta miljön, men det finns också torrare partier. Generellt sett är detta naturligt artfattiga miljöer, men är för den skull inte ointressanta. Det finns sedan flera typer av mossar. Ett kärr får sitt vatten från kringliggande mark och via nederbörd. Det finns både rikkärr och fattigkärr, vilket beror på hur mycket näringsämnen den kringliggande marken avger med det till kärret rinnande vattnet. Rikkärr bildas ofta på platser där det finns rinnande källvatten. I rikkärren hittar man ofta orkidéer och andra intressanta arter. Har vattnet en hög kalkhalt bildas extremrikkärr, som är mycket artrika. I Lekeberg finns bland annat *Skagershults-mossen*, vilket är en av Mellansveriges största högmossar.

Kommunala naturreservat

Det finns en mängd intressanta miljöer att besöka och att utforska i. Spritt i kommunen finns Länsstyrelsens 33 naturreservat och de tre kommunala naturreservaten Bergaskogen, Gökhults groddammar och Vretalundsskogen:

Bergaskogen ligger i norra Fjugesta och de högsta naturvärdena finns i ekskogen i öster och i barrblandskogen i västra delen. Grova och gamla ädellövträd utgör viktiga livsmiljöer för en rik kryptogamflora samt för en artrik fauna av bland annat insekter och fåglar. I området finns också gamla och grova aspar vilka också är viktiga substrat för kryptogamer och habitat för många organismer. På vissa av dessa träd finns en rik förekomst av tickor vilket antyder att de har ett högt naturvärde och utgör viktiga habitat för många organismer. I reservatet finns det även gott om död barrved i olika storlekar vilka kan utgöra viktiga strukturer för många olika arter. Det finns även död lövved på flera platser. Flera hotade kärlväxter och svampar och flera signalarter på skogliga höga naturvärden har hittats i området till exempel blåsippa, ormbär, hässleklocka, svart trolldruva, hasselticka, blekticka och lunglav.

Gökhults groddammar i nordvästra Fjugesta är en intressant lokal för groddjur. Om våren är antalet grodor och paddor mycket stort. Tunneln under väg 204 har bidragit till att fler och fler överlever flytten mellan vinterlokalen och lekområdena vid dammarna. Områdets rika insektsliv kan också bidra till att antalet fladdermöss och insektsätande fåglar ökar. Den rödlistade arten större vattensalamander förekommer i området. Området är mycket uppskattat av skolklasserna i Fjugesta som använder området i sin utbildning.

Figur 5. Foto från Gökhults groddammar.

Vretalundsskogen ligger i Lanna och de högsta naturvärdena finns i den rika förekomsten av ädellövträd och framför allt i de gamla och grova träden av arterna ek, ask och alm. I området finns det även måttligt med död ved i olika storlekar som utgör viktiga strukturer för många arter. Flera hotade kärlväxter och svampar och flera signalarter på skogliga höga naturvärden har hittats i området till exempel

alm, ask, blåsippa, ormbär, vätteros, hässleklocka, svart trolldruva, hasselticka och blekticka. I skogen finns också enstaka stenblock och stenrosen vilka kan utgöra viktiga substrat för många kryptogamer, framför allt mossor som ofta trivs i fuktiga och skuggiga miljöer. Området ligger i direkt anslutning till Hidinge skola och används mycket av skolan både i undervisningssyfte och för lek.

Naturtyper och naturvård i praktiken

I Sverige finns 89 naturtyper listade i EU:s Art- och habitatdirektiv. Alla dessa naturtyper finns inte i Lekeberg, men många återfinns även här. De vanligaste naturtyperna i kommunen kan sorteras in under antingen skogsekosystem, sötvattenekosystem eller jordbruksekosystem, därför har vi valt att fokusera på dessa för detta avsnitt.

Nedan följer först några allmänna åtgärdsförslag som fungerar för alla naturtyper, därefter en beskrivning för varje typ av ekosystem med förslag på hur dessa kan skötas för att bevara eller utveckla önskade naturvärden. Länkar till ytterligare fördjupning och guider i praktisk naturvård finns på kommunens webbplats: www.lekeberg.se/naturvardsutredning (inte publicerad än)

Allmänna åtgärder alla naturtyper

Nedan följer exempel på åtgärder som fungerar för i stort sett alla naturtyper.

Mer information om bidrag att söka för åtgärder i landskapet: [Miljöersättning för skötsel av betesmarker och slåtterängar mm - Jordbruksverket.se](#)

Skyddad natur

Naturskydd är en viktig del av miljöarbetet och avgörande för områden med naturtyper som har naturvärden kopplade till ålder och som annars riskerar att exploateras, såsom exempelvis gammal skog som riskerar att avverkas. Det finns många olika skyddsformer för natur, förutom naturreservat och nationalparker så finns exempelvis Natura 2000, biotopskydd eller frivilla avsättningar och naturvårdsavtal.

- Positiv för alla naturtyper.

Bygga ekodukter

Vägar och järnvägar skapar ofta svåra barriäreffekter för djur, pollinatörer och andra insekter att röra sig fritt och sprida sig i landskapet. Genom att bygga faunapassager, så kallade ekodukter, kan man lindra dessa barriäreffekter.

- Positiv för flora och fauna.

Röja sly

Att röja sly är en allmän naturvårdsåtgärd som ofta är gynnsam i både jordbruks- och skogslandskapet. I jordbrukslandskapet främst för att motverka igenväxning, medan i skogslandskapet för att stärka befintliga naturvärden och styra skogens utveckling i önskad riktning, till exempel genom att gynna vissa trädslag och röja bort andra.

Genom att röja bort sly minskar konkurrensen, vilket gynnar kvarvarande träd och ger dem bättre tillväxt och vitalitet. Samtidigt skapas mer ljus och utrymme i fältskiktet, vilket främjar örter och annan vegetation på marken. När man röjer i en skog bör man ta hänsyn till föryngring, så att träd lämnas som kan ersätta de äldre när de dör. I en skog med allt för jämnåriga träd så finns risken att de alla dör omkring samma tid utan att yngre träd ersätter och då riskerar man att skogens kontinuitet bryts och naturvärden försvinner.

- Positiv för igenväxt jordbruksmark och skog.

Skogsekosystem

Figur 6. Naturskog i Tiveden.

Sverige är ett land rikt på skog, omkring 70 % av ytan är täckt av skog vilket kan jämföras med 7 % jordbruksmark och 3 % bebyggd mark. Även i Lekeberg är skogsmark den vanligaste markanvändningen och täcker nästan 85% av ytan. Drygt en femtedel av skogsmarken i Sverige uppfyller kriterierna för att utgöra en i art- och habitatdirektivet definierad naturtyp, varav över hälften utgörs av fjällbjörkskog och skogbevuxna myrar. Totalt finns det 15 skogsnaturlager i Sverige enligt art- och habitatdirektivets definition, varav 14 av dessa bedöms ha otillfredsställande eller dålig kvalitet.

De negativa påverkansfaktorerna varierar mellan de olika skogsnaturlagerna, där vissa typer behöver lämnas orörda över lång tid, medan andra behöver kontinuerlig störning. Gamla naturskogar försvinner framförallt till följd av kalavverkning. Lövskogar trängs ofta undan av barrträd så där behöver man ofta aktiv skötsel för att främja lövskogens utveckling. Sumpskogar torkas ut till följd av dikning, där kan relativt små insatser såsom att plugga igen ett dike leda till stor klimat- och miljönytta, detta bör dock göras med stor försiktighet då sådana ingrepp innebär flertal risker och bör därför föregås av en noggrann konsekvensutredning av insatsen.

Gemensamt för det naturliga skogslandskapet är att det innehåller en stor variation av arter, strukturer och träd i olika livsstadier, grovlekar och sort. Nedan följer ett antal åtgärdsförslag för hur naturvärden i skogslandskapet kan utvecklas eller bevaras.

Bevara brynmiljöer

Skogsbryn erbjuder en speciell miljö som många arter drar nytta av. Här trivs blommande örter, buskar och träd som behöver solljus. Här kan bin, humlor, fjärilar, fåglar, harar, klövvilt och andra hitta mat, boplatser och skydd. Skogsbryn växer lätt igen utan skötsel så den främsta skötselåtgärden handlar om att motverka detta. Ligger brynet intill betesmark så är den bästa metoden att stängsla in en bit i skogen så hjälper djuren till att hålla det öppet. Har man inte tillgång till betesdjur kan man behöva röja sly

och underväxt. Rönning bör främst ske efter augusti när fåglar häckat färdigt. Ett öppnare skogsbryn bidrar även till att skapa ett vackert landskap.

- Positiv för täta skogstyper och jordbruksmiljöer.

Länk till ytterligare information: [Jordbruksverket folder, bevara brynmiljöer](#)

Främja hyggesfritt skogsbruk

Skoglig kontinuitet är något som tar lång tid att bygga upp men som gynnar många sällsynta arter samt ett vackert landskap. Hyggesfritt skogsbruk innebär att skogen sköts så att marken alltid är trädbevuxen utan att det uppstår större kalhuggna ytor, på detta sätt behåller man skogens kontinuitet. Det finns flera metoder som kan användas för att uppnå detta. Exempel på metoder som kan användas är blädning, luckhuggning, schackrutehuggning eller överhållen skärm.

- Positiv för alla skogstyper.

Länk till ytterligare information: [Skogsstyrelsen, hyggesfritt skogsbruk](#)

Naturvårdsbränning

Många arter är beroende av återkommande bränder i skogslandskapet men i det moderna samhället med den effektiva beredskapen så brinner det väldigt sällan på samma sätt som förut. För att hjälpa naturen på traven kan man därför naturvårdsbränna vissa typer av skogsmiljötyper. Detta bör dock göras med stor eftertänksamhet med tanke på säkerhet och även för att inte bränna naturtyper som inte gynnas av brand, såsom exempelvis ädellövskogar.

- Positiv för brandpräglade tallskogar, sandtallskog och barrskogar där man vill skapa förutsättningar för mer lövträd.
- Negativ för ädellövskog, sumpskog och gamla skogar med redan utvecklade värden som ej är knutna till brand.

Länk till ytterligare information: [Naturvårdsverket, naturvårdsbränning hjälper naturen på traven](#)

Spara och nyskapa död ved

Död ved lever brukar man säga. Många arter är beroende av död ved och många arter är dessutom beroende av olika typer av död ved, såsom olika grovhet, nedbrytningsstadie, trädslag, om den är brandsvedd, liggande eller stående och andra faktorer. Detta är en relativt enkel åtgärd men som är livsviktig för många organismer. Det bästa är naturligt döda träd som först får stå upp för att sedan tippa omkull och brytas ned naturligt. Men träd som avverkas av exempelvis säkerhetsskäl kan med fördel lämnas kvar på lämplig plats.

- Positiv för skogar med för lite död ved.
- Negativt vid pågående stort barkborreangrepp, då situationen riskerar att förvärras.

Länk till ytterligare information: [Skogsstyrelsen folder, åtgärder för mer variation i brukad skog](#)

Gynna gläntor

Luckor och gläntor släpper ned ljus i skogen och skapar en variation som gynnar många arter och dessutom skapar en trivsamt skog att vistas i. I gläntorna kan ofta kärlväxter växa som gynnar pollinatörer i skogen. De är också populära bland flera fladdermusarter. Skogsgläntor är vanliga i skogar präglade av bete. Skogsbete är därför ett effektivt sätt att gynna denna struktur. Andra sätt är luckhuggning eller schackrutehuggning i en produktionskog.

- Positiv i skogar med tillräckligt djup där kantzonen växt igen.
- Negativ i små skogsdungar som redan är präglade av kantzoner.

Länk till ytterligare information: [Skogsstyrelsen folder, åtgärder för mer variation i brukad skog](#)

Bevara äldre skog

Skogens ålder i form av skoglig kontinuitet är en av de viktigaste egenskaperna för en skogs naturvärden. Med tiden utvecklar skog nya strukturer och egenskaper som kan ta mycket lång tid att utveckla, som sedan många arter är beroende av för sin överlevnad. Trots den stora yta skog som finns i Sverige så är gammal skog en bristvara. För att bevara dessa skogar bör man först och främst undvika storskalig avverkning i äldre skogar och helst inrätta naturskydd i de äldsta skogarna. På produktionsmark kan man tillämpa hyggesfritt skogsbruk för att behålla kontinuiteten samtidigt som man plockar ut virke. Vad som utgör en gammal skog varierar beroende på breddgrad och skogstyp. Men som tumregel kan man tänka att alla skogar med över hundra års kontinuitet räknas som gamla.

- Positiv för naturvärden i alla skogstyper.

Länk till ytterligare information: [Skogsstyrelsen folder, åtgärder för mer variation i brukad skog](#)

Gynna blandskog och olikåldrig skog

Det storskaliga skogsbruket har under 1800 och 1900-talet skapat likåldriga skogar med ett fåtal arter, ofta gran eller tall. Detta skapar problem för många arter och är även tråkiga miljöer att vistas inom. Att gynna olikåldrig blandskog är därför en viktig naturvårdsåtgärd. Exempel på åtgärder är exempelvis naturvårdsbränning som gynnar återväxt av lövträd, naturvårdsröjning där man främjar lövträd i barrskog och olika hyggesfria skogsbruksmetoder där man på sikt främjar en flerskiktad olikåldrig skog.

- Positiv åtgärd i barrskogar.
- Negativ åtgärd i lövskogar.

Länk till ytterligare information: [Värden att bevara - Skogsstyrelsen](#)

Behålla hålträd

Mycket gamla träd och grova hålträd är mycket värdefulla ur naturvårdssynpunkt då de utgör livsmiljöer för en mängd hotade växter och djur samtidigt som de minskat kraftigt i landskapet under de senaste århundrandena och tar lång tid att återskapa. Mycket gamla och grova hålträd i kulturlandskapet bör i möjligaste mån få ett biotopskydd för särskilt skyddsvärda träd, för att undvika avverkning. I skogslandskapet kan man i vissa fall skynda på processen genom så kallad veteranisering. Detta bör dock enbart utföras av naturvårdskunniga och omgivningen bör informeras för att undvika missförstånd om pågående åtgärd.

- Positivt för alla typer av skog, träd i jordbruksmark och kulturlandskap.

Länk till ytterligare information: [Länsstyrelsen folder, särskilt skyddsvärda träd](#)

Gynna skogsbete

I Sverige är många skogar historiskt sett präglade av skogsbete. Men idag så är aktiva skogsbeten mycket sällsynta. Skogsbete är en kraftfull naturvårdsåtgärd som gynnar många arter och strukturer i landskapet som skapar förutsättningar för en varierad flora och fauna. Stora arealer betesmark har planterats med skog under 1900-talet vilket lett till att många arter kopplade till betesmarkens regelbundna störning idag är hotade.

Genom att aktivt främja skogsbete kan man gynna dessa arter, strukturer och ett trivsamt landskap. Genom att exempelvis stängsla in en bit av skogen i anslutning till betesmark så kan man gynna dels skogsbrynen, dels djurens välfärd som får skugga samt alla arter inne i skogen som gynnas av betesdjurens störningar. Man bör tänka på att använda rätt sorts betesdjur i rätt sorts skogstyp för maximal nytta.

- Positiv åtgärd för alla skogstyper och jordbruksmiljöer som inte redan besitter höga naturvärden som kan ta skada av bete.
- Negativt för miljöer med redan höga naturvärden som inte är kopplade till bete och som riskeras att ta skada av betande djur.

Länk till ytterligare information: [Jordbruksverket folder, skogsbetesmarker](#)

Sötvattenekosystem

Figur 7. Naturligt vattendrag med sten, stockar och träd som skuggar.

Sötvattenekosystem, även kallade limniska ekosystem, omfattar sjöar, vattendrag och våtmarker. Dessa miljöer kännetecknas av en naturlig dynamik där vattennivåer varierar, material transporteras och stränder samt bottenar formas genom strömning och erosion. Denna dynamik har historiskt, och särskilt under modern tid, både utnyttjats och motverkats genom mänskliga verksamheter såsom vattenkraft och flottning, där dammar och regleringar har förändrat vattenflöden och skapat vandringshinder. Därtill påverkas ekosystemen av skogsbruk, jordbruk, infrastruktur, bebyggelse och annan markanvändning.

Många naturvårdsåtgärder syftar därför till att återställa den naturliga dynamiken och minska negativ påverkan, exempelvis genom att återskapa konnektivitet mellan vattenförekomster, förbättra vandringsvägar för vattenlevande organismer och begränsa näringsläckage till vattenmiljöer.

Skapa fritt strömmande vatten och fria vandringsvägar

Vandringshinder mellan olika vattenförekomster är ett av de stora hoten mot limniska ekosystem idag. Det gör att vattenlevande organismer inte kan sprida sig på ett naturligt sätt och många gånger blockerar det lekvägar för fisk och ål. En kraftfull åtgärd för att gynna de limniska ekosystemens naturvärden är därför att återupprätta konnektivitet mellan olika vattenförekomster och öppna upp naturliga vand-

ringsvägar. Detta kan göras genom att ta bort hindret, exempelvis en damm eller annat som hindrar. I vissa fall där det exempelvis finns kulturmiljöer att bevara så kan det räcka med tekniska lösningar som en fisktrappa om det handlar om att underlätta vandring för laxfiskar. I samband med åtgärder är det viktigt att ta hänsyn till dagvattenhantering, till historisk kulturmiljö och till om långvarig dämning kan ha skapat nya förutsättningar för naturmiljön som kan ta skada av återvätning.

- Positiv åtgärd i vattendrag.

Länk till ytterligare information: [Havs och vattenmyndigheten, vägledning för fisk och faunapassager](#)

Bevara och värna kantzoner

Kantzoner med vegetation längs vattendrag och stränder har flera viktiga funktioner. De bidrar till att stabilisera vattentemperaturen, motverka erosion, skapa livsmiljöer samt fungera som en buffertzon som fångar upp näringsämnen från omgivningen. Kantzonerna bör därför skötas med försiktighet där kantonen bibehålls så intakt som möjligt. Om möjligt bör man gynna en blandning av träd, buskar och död ved för att skapa en varierad och artrik miljö.

- Positiv åtgärd för samtliga vattenförekomster.
- Svårt att förena med badplatser.

Länk till ytterligare information: [Länsstyrelsen folder, ekologiskt funktionella kantzoner vid vatten](#)

Skugga vattendrag

Många vattenlevande organismer är känsliga för låga syrehalter och höga vattentemperaturer. Det är därför viktigt att lämna en hänsynszon vid exploatering eller skogsbruk i anslutning till vattenförekomster, där träd och buskar som skuggar vattnet får stå kvar. I vissa fall, exempelvis i närheten av tätorter eller i starkt påverkade miljöer, kan det även vara lämpligt att aktivt plantera träd längs vattendraget.

- Positivt för strömmande vatten.
- Negativt i grunda stillastående småvatten och fiskfria vatten med populationer av groddjur och vattensalamander som behöver solljus och varma vatten.

Länk till ytterligare information: [Länsstyrelsen folder, ekologiskt funktionella kantzoner vid vatten](#)

Restaurera vattendrag

Många vattendrag i Sverige har rensats från naturliga strukturer som sten, block och död ved samt kanaliserats för att underlätta flottning, jordbruk och vattenkraft. Detta har ökat vattenhastigheten och minskat den ekologiska variationen, vilket kan leda till att föda, organismer och även fisk spolats bort samt att lekbottnar och viktiga skydd- och uppväxtmiljöer försvinner. För att återställa mer naturlika förhållanden kan större sten, grus och ved återföras till vattendraget för att skapa gömställen och lekbottnar. Återmeandring av rätade vattendrag är en mer omfattande åtgärd, men kan ge betydande naturvårdsnytta genom att öka vattenmagasinering, jämna ut flödesvariationer och förbättra näringsretentionen.

- Positiv åtgärd i strömmande vattendrag.

Länk till ytterligare information: [Återmeandring av vattendrag](#)

Restaurera våtmarker

Våtmarker har flera viktiga funktioner i landskapet. Utöver att vara några av de mest artrika miljöerna bidrar de positivt till klimatet genom kolinlagring i form av torv samt till att jämna ut vattenflöden, vilket minskar risken för både torka och översvämningar. I Sverige har stora arealer våtmarker försvunnit i modern tid till följd av dikning för skogs- och jordbruk. Att återväta våtmarker är ofta en relativt enkel åtgärd, då det i många fall kan räcka med att dämna igen ett dike. Samtidigt kräver åtgärden

noggrann planering, där hänsyn tas till lokalisering, möjliga bieffekter samt påverkan på angränsande fastigheter och naturmiljöer som kan vara känsliga för ökad vattennivå. I vissa fall finns även risk att återvätning frigör tungmetaller och andra föroreningar som finns bundna i marken. Återvätning bör därför föregås av en noggrann konsekvensanalys innan den genomförs.

- Positivt för utdikade områden i skogs- och jordbrukslandskapet.
- Viktigt att noga utreda konsekvenserna av åtgärden för att undvika skador på grannfastigheter eller naturmiljöer som inte tål för mycket väta.

Länk till ytterligare information: [Naturvårdsverket, våtmark](#)

Återställa svämplaner

Svämplan är den geomorfologiska ytan längs ett vattendrag som regelbundet översvämmas. När vattendrag historiskt har rensats och rätats ut i stor skala har också omgivande svämplan minskat eller försvunnit, vilket lett till att Sverige förlorat stora arealer av denna naturtyp. Svämplan har flera funktioner i landskapet, då de skapar livsmiljöer för många arter, bidrar till att jämna ut vattenflöden och fungerar som områden för näringsretention. Strandbete är ett effektivt sätt att kombinera flera naturvårdsinsatser, där betesdjur bidrar till att hålla svämplan öppna samtidigt som hävden gynnar biologisk mångfald och upprätthåller viktiga ekologiska funktioner. En risk när man skapar ett svämplan kan vara att man frigör tungmetaller och föroreningar, detta bör tas noggrann hänsyn till innan en insats.

- Positivt för strandängar och rätade vattendrag.
- Negativt i kraftigt reglerade vattendrag och förorenad mark.

Länk till ytterligare information: [Vattendragsrestaurering, svämplan och strandzon](#)

Jordbruksekosystem

Figur 8. Ekåsens naturreservat.

Jordbrukslandskapet är en av de mest artrika miljöerna i Sverige och har under lång tid formats av människans brukande. Genom ett småskaligt och varierat jordbruk med slätter, bete och odling har en mosaik av livsmiljöer skapats, vilket har gynnat en stor mängd växt- och djurarter. Många av dessa arter är idag helt beroende av fortsatt hävd för att kunna finnas kvar.

Under de senaste århundradena har jordbruket förändrats i grunden genom rationalisering, specialisering och intensifiering. Detta har lett till ett mer storskaligt och homogent landskap, där många småbiotoper och strukturer minskat kraftigt eller försvunnit. Samtidigt har andra marker övergivits och vuxit igen. Sammantaget har detta inneburit en minskning av den biologiska mångfalden i odlingslandskapet.

För att bevara och utveckla naturvärden i jordbrukslandskapet krävs ett medvetet arbete där hänsyn tas till både historiska värden och dagens förutsättningar. Genom att bevara strukturer, upprätthålla hävd och anpassa skötseln kan jordbruksmark fortsatt vara en viktig resurs för biologisk mångfald.

En samling PDF foldrar med mycket information: [Jordbruksverkets webbutik - Naturbetesmarker och ängar](#)

Behåll fristående stora träd

Många arter är beroende av gamla träd, jätteträd och grova hålträd. Läderbaggen och ekoxen är två exempel på kända arter som är beroende av väldigt gamla och grova ekar. Det effektiva skogsbruket och täta skogarna har gjort denna typ av träd sällsynta i skogslandskapet. Men i kulturlandskapet har många av dessa träd fått stå och växa till sig över århundradena och skapar idag värdefulla miljöer för många arter. Det är av yttersta vikt att dessa träd i möjligaste mån bevaras då de bidrar med värden som tar hundratals år att återskapa. Träd som blivit mycket gamla, grova eller grova hålträd klassas som "särskilt skyddsvärda träd" och samråd och dispens från länsstyrelsen kan krävas för tillåtelse att avverka dessa.

Ibland kan det vara svårt att avgöra ifall ett träd är särskilt skyddsvärt eller ej, då bör kommunekolog kontaktas för rådgivning innan någonting som kan skada trädet utförs. För att gynna tillväxten av nya jätteträd och även gynna hälsan för de redan befintliga så kan man friställa träd genom att röja bort underväxt och konkurrerande träd för att maximera solljus och minska konkurrens som i värsta fall riskerar att kväva det skyddsvärda trädet. Man bör även vara försiktig med att bygga för nära så att rötter skadas, en tumregel är att lämna kronans utbredning + 4 meters omkrets fritt från bebyggelse.

- Positivt i alla naturtyper och miljöer.

Länk till ytterligare information: [Naturvårdsverket, träd i kulturlandskap](#)

Gynna ängs- och naturbetesmarker

Ängar och betesmarker tillhör några av de mest artrika miljöerna, hemvist för ett stort antal arter och viktiga för pollinatörer. Extra värdefulla är betesmarker som aldrig gödslats eller plöjts, dessa är särskilt artrika och kallas för naturbetesmarker. För att upprätthålla dessa miljöer krävs det fortsatt hävd med slätter eller bete. Stora arealer av denna naturtyp har försvunnit till följd av bebyggelse, skogsbruk och igenväxning på grund av utebliven hävd.

För att minska förlusten av biologisk mångfald och förbättra situationen för pollinatörer, växt- och djurarter som är knutna till ängar och betesmarker behöver fler marker slås och betas samtidigt som redan existerande marker upprätthålls genom fortsatt hävd. Ofta växer barrskogar på tidigare ängs- och betesmarker och dessa kan vara lämpliga att restaurera genom avverkning av träd och sedan införande av betesdjur. Lämpligt är också att spara ett glest trädskikt för att öka naturvärdena ytterligare och på sikt utveckla hagmarksträd. Försiktighet bör iakttas gentemot äldre värdefulla naturskogar och ädellövskogar.

- Positiv åtgärd i för tillfället ohävdade men tidigare betespräglade skogar och skogar utan redan höga naturvärden som riskerar att förstöras av bete.
- Negativ åtgärd i äldre naturskogar och ädellövskogar som inte betats förut.

Länk till ytterligare information: [Jordbruksverket, skötsel av betesmarker och slåtterängar](#), [Naturvårdsverket, ängar och betesmarker](#), [Jordbruksverket, gynna mångfalden i ängs- och betesmarker](#)

Bevara stenmurar

Stenmurar tillhör de landskapselement som är viktiga att bevara i jordbrukslandskapet för den biologiska mångfalden och omfattas av biotopskydd. Miljön kring stenmurar är vanligtvis torr, ljus och varm, vilket gör den gynnsam för örter och mossor. Stenmurarna fungerar även som boplatser och övervintningslokaler för många insekter. För att gynna mikrohabitatet i en stenmur kan man med fördel röja sly eller, genom bete, se till att vegetation som annars växer in i eller skuggar stenmuren hålls undan. Stenmurar bidrar även till den historiskt präglade och estetiskt tilltalande landskapsbilden genom sitt kulturhistoriska värde. Tänk på att stenmurar på jordbruksmark är biotopskyddade vilket innebär att de inte får tas bort eller skadas utan en dispens från länsstyrelsen.

- Positivt överallt där det finns en stenmur som kan bevaras.

Länk till ytterligare information: [Jordbruksverket, regler och råd för att bevara natur- och kulturmiljöer](#)

Bevara åkerholmar

Åkerholmar är viktiga landskapselement i jordbrukslandskapet för att bevara den biologiska mångfalden och den vackra landskapsbilden. De skapar variation och är till stor nytta för växter, insekter, djur och fåglar som använder dessa för födosök, gömställen och boplatser i ett annars öppet landskap. Många åkerholmar i det historiska jordbrukslandskapet har en hög ålder med naturvärden som utvecklats under lång tid. Dessa är mycket värdefulla både ur biologisk och kulturhistorisk landskapssynpunkt och kan ofta innehålla spår efter fornlämningar.

Åkerholmar kräver inte alltid aktiv skötsel för att bevaras men de kan ofta gynnas genom att röja bort slyuppslag som annars riskerar att ta över. När man röjer sly och unga träd bör man dock ta hänsyn till föryngring och därför lämna träd som kan ersätta äldre träd när de blir gamla och dör. De döda träden bör lämnas på platsen och inte städas undan då många insekter och djur behöver dessa. Tänk på att åkerholmar är biotopskyddade vilket innebär att de inte får tas bort eller skadas utan en dispens från länsstyrelsen.

- Positivt överallt där det finns åkerholmar i jordbrukslandskapet.

Länk till ytterligare information: [Jordbruksverket, regler och råd för att bevara natur- och kulturmiljöer](#)

Bevara kantzoner

Kantzoner i jordbrukslandskapet är exempelvis övergångszonen mellan en åker och väg eller bebyggelse. Dessa är ofta blomrika och artrika och därmed gynnsamma för pollinatörer och andra nyttoinsekter som är viktiga för både jordbruk, fågellivet och biologisk mångfald i stort. För att bevara dessa bör man undvika användning av bekämpningsmedel och gödsel samt sköta dem så de inte växer igen med sly. Slåtter sent på året efter blomning och borttagande av det slagna materialet kan vara lämpligt emellanåt.

- Positivt i jordbrukslandskapets kantzoner.

Länk till ytterligare information: [Jordbruksverket, mångfald på slätten](#)

Bevara alléer

Alléer som är biotopskyddade, är ofta gamla och populära inslag i det historiska landskapet. I dessa har ofta träd fått möjlighet att växa till sig och bli riktigt grova och gamla. Detta gör dem till värdefulla livsmiljöer för många arter. För att bevara dessa bör man i första hand inte bygga eller exploatera på mark så nära att det kan skada trädens rötter. Det är även viktigt att successivt plantera nya träd för att nya träd ska kunna ersätta de gamla när de dör.

- Positivt i jordbrukslandskap, inom tätort och bebyggelse.

Länk till ytterligare information: [Jordbruksverket, regler och råd för att bevara natur- och kulturmiljöer](#)

Främja varierat jordbruk

Historiskt har jordbruket varit småskaligt med många små gårdar i ett varierat och mosaikartat landskap som förutom att vara trivsamt för ögat också var mycket värdefullt för många arter. Det moderna rationaliserade storskaliga jordbruket har många gånger skapat stora fält med monokulturer utan biologisk mångfald. Det är inte nödvändigt att återgå till traditionella metoder för att bevara odlingslandskapets biologiska mångfald men det krävs ett arbetssätt där man utgår från dagens förutsättningar och anpassar skötseln till arter och naturtyper.

- Positivt för i stort sett allt jordbruk.

Länk till ytterligare information: [Jordbruksverket, gynna mångfalden i ängs- och betesmarker](#)

Referenser

Lekebergs kommun (2006). *Naturvårdsplan Mål-och plandel. Lekebergs kommun 2006–2010*. Antagen av kommunfullmäktige 2006-04-27 § 34.

Lekebergs kommun (2021). *Grönstruktur Lanna. Utredning om särskilt värdefulla naturmiljöer*. Länk: [Relaterade program och utredningar - Lekeberg](#) [Hämtad 2026-05-08].

Lekebergs kommun (2022). *Grönstruktur Lekeberg. Utredning om särskilt värdefulla gröna miljöer*. Länk: [Relaterade program och utredningar - Lekeberg](#) [Hämtad 2026-05-08].

Lekebergs kommun (2022). *Hållbarhetsprogram för Lekebergs kommun 2022–2030*. Länk: [Hållbarhetsprogram för Lekebergs kommun 2022–2030 - antagen.pdf](#) [Hämtad 2026-05-08].

Lekebergs kommun (2023). *Lekebergs kulturmiljöer. Utredning om särskilt värdefulla kulturmiljöer*. Länk: [Relaterade program och utredningar - Lekeberg](#) [Hämtad 2026-05-08].

Lekebergs kommun (2026). *Översiktsplan Lekeberg*. Länk: [Översiktsplan - Lekebergs kommun](#) [Hämtad 2026-04-21].

Länsstyrelsen Örebro län (u.å.). *Skogsprogram*. Länk: [Skogsprogram](#) [Hämtad 2026-04-20].

Länsstyrelsen Örebro län (2025). *Energi- och klimatstrategi för Örebro län 2025–2029*. Länk: [Energi- och klimatstrategi för Örebro län 2025–2029](#) [Hämtad 2026-04-20].

Naturvårdsverket (u.å.). *Biologisk mångfald*. Länk: [Biologisk mångfald](#) [Hämtad 2026-04-20].

Naturvårdsverket (u.å.). *EU-förordning för att restaurera natur*. Länk: [Natura 2000 i Sverige](#) [Hämtad 2026-04-20].

Naturvårdsverket (u.å.). *Grön infrastruktur*. Länk: [Grön infrastruktur](#) [Hämtad 2026-04-20].

Naturvårdsverket (u.å.). *Natura 2000 i Sverige*. Länk: [Natura 2000 i Sverige](#) [Hämtad 2026-04-20].

Naturvårdsverket (u.å.). *Sveriges miljömål*. Länk: [Sveriges miljömål](#) [Hämtad 2026-04-20].

Naturvårdsverket m.fl. (u.å.). *Sveriges miljömål*. Sverigesmiljömål.se drivs av Naturvårdsverket i samarbete med Boverket, Havs- och vattenmyndigheten, Skogsstyrelsen, länsstyrelserna med flera. Länk: [Sveriges miljömål](#) [Hämtad 2026-05-08].

Naturvårdsverket (u.å.). *Vad är ekosystemtjänster?* Länk: [Vad är ekosystemtjänster?](#) [Hämtad 2026-04-20].

Regeringen (2026). *Sveriges handlingsplan för biologisk mångfald och ekosystemtjänster*. Länk: [En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster](#) [Hämtad 2026-04-20].

SFS 1979:429. *Skogsvårdslag*. Länk: [Skogsvårdslag \(1979:429\)](#) [Hämtad 2026-04-20].

SFS 1998:808. *Miljöbalk*. Länk: [Miljöbalk \(1998:808\)](#) [Hämtad 2026-04-20].

SFS 2007:845. *Artskyddsförordning*. Länk: [Artskyddsförordning \(2007:845\)](#) [Hämtad 2026-04-20].

SFS 2010:900. *Plan- och bygglag*. Länk: [Plan- och bygglag \(2010:900\)](#) [Hämtad 2026-05-08].

Sveriges lantbruksuniversitet (u.å.). *Artdatabanken*. Länk: [SLU Artdatabanken – ett kunskapscentrum för arter och naturtyper](#) [Hämtad 2026-04-20].

Naturvårdsverket (u.å.). *Sveriges miljömål*. Länk: [Sveriges miljömål](#) [Hämtad 2026-04-20].

UNDP (u.å.). *Om globala målen*. United Nations Development Programme. Länk: [Globala målen - Läs om Globala målen - 17 mål för hållbar utveckling](#) [Hämtad 2026-04-20].

Länsstyrelsen
Örebro län

Lekebergs
kommun